

Gerőcs Péter

A nagy csel

Képzeljük el a következőt: az író egy nap úgy dönt, hogy a története egy íróról fog szólni. Rendben van, de mitől lesz valaki író? Mi sem egyszerűbb, hát a szövegeitől. Érdeemes őt megmutatni íróságának problémakörében, sőt az sem árt, ha betekintést engedünk az olvasó számára abba is, amit éppen ír. Tényleg csak a paradox játék kedvéért alakítsuk úgy, hogy ez a másik író is épp egy íróról ír, mégpedig nem másról, mint erről az előbbiről. Escher mind a tíz ujját megnyalná.

Mindenekelőtt az író nevet ad hősének. Minthogy az előbbi író az íróról általában azt gondolja, hogy a hétköznapokban nem kifejezetten érdekes jelenségek, ennek megfelelően választja ki a nevet is: János. Ez a történelem időszakában is segít minket a tájékozódásban. A János név a hetvenes-nyolcvanas években volt divatos, a kétezres évek után kevésbé jellemző. Minthogy azonban a történetünk ekkoriban játszódik, az utóbbi író, tehát a János nevet viselő már derékig gázol az ötvenes éveiben.

Annak, aki kevésbé jártas az irodalomban, egy gyors lábjegyzettel a segítségére sietünk. Az író indulásakor, ha nem teljesen kutyaütő, kap némi figyelmet, és ez elkíséri egy darabon. Ahogy azonban kikeveredik a harmincas éveiből, az ösztöndíjak elfogynak körülötte, a figyelem elapad, és bárhogy kepeszt, nem marad más, mint az írás magányos öröme, már ha a fogyatkozó figyelem nem apasztotta el a kedvét annyira, hogy végleg hátrat fordítson a szakmájának. A csökönő ragaszkodásba azonban a hátfájós, magányos férfiak gyakorta beleszürkülnek. János tehát ilyen figura, egy ilyen beleszürkült író, hogy egy másik, korábban élt kollégát idézzek, afféle ürge.

Legyen neki egy felesége. Nem az, akitől kamasz lánygyermek is származik, hanem egy másik, mert az előző nem bírta tovább nézni férje elszürkülését, egyre boldogtalanabb bulldogtekintetét. Az új feleség egy szerkesztőasszony, a lánctohányos fajtából, akinek két ujjá között úgy füstölög az obligát cigaretta, hogy a parázs fölött állandóan ott remegő kéziratpapír valami csoda folytán még soha nem gyulladt meg. Az előbbi író János feleségét Veronikának kereszteli el. Nem Vera, nem Vercsa, hanem szigorúan Veronika. A szigor pedig éppen az ő személyét lesz hivatott kifejezni.

De ki ez az előbbi író, aki a neveket ilyen öntudatosan osztogatja? János, mert ő maga csak egy ürge, nem tehet mást, mint hogy kiszáll a székéből, és fel-alá járkal a szobájában, amely szoba nem is az övé, hanem Veronikáé, János lakását ugyanis az előző feleség, Panni a válás során úgy elrekvirálta, hogy egy ablakkeret nem sok, annyi sem maradt belőle. Veronika parkettája a léptekre recsegő hangot produkál, amely nincs épp az inyére, ugyanis jelen pillanatban a szomszéd szobában dolgozik. Ma nem ment be a szerkesztőségbe.

Megvan! Írja János ajkára a szót Iván. Hiszen az írómat Ivánnak hívják. Egykor délceg, nők szívéen doboló, kissé szabados férfi, a szavak embere, nem csak a papíron, de élőszóban is. Kedélyes, intelligens, nagystílu, afféle slágfertig pasas, aki sokat látott a világból, de hogy Iván el ne bízta magát, János hófehér haját ír a fejére, megereszkedett bőrt a testére, és a személyi igazolványába egy olyan születési dátumot, amelynek tanúsága szerint bizony Iván elmúlt már hetven is. A férfiúi sárm, a kalan-

dos élet tehát már csak az emlékek zavaros ködszítálásán át látszik, egyre távolabb, egyre halványabban. Iván persze nem adja fel, ennyit János megenged neki, tehát szerez magának egy negyvenöt éves feleséget. Dehogy szakmabéli! Már csak az kéne. Persze nem is rúdtáncost, az nem volna vállalható a még életben lévő barátok előtt, provokálni pedig nem szokott. Legyen tehát a feleség Enikő, egy csinos, de nem túl erélyes építész mérnök, aki szemet huny Iván viselt dolgai és talán jelenbéli titkos kihágásai fölött is. De nem, mégse legyen feleség. Maradjon meg barátnőnek, mindenféle fajsúlyosabb elköteleződés nélkül.

Most, hogy János ellátta Ivánt névvel és nővel, Iván pedig Jánost hasonlóképpen, léptessék egymást a cselekmény mezejére!

Iván Brazília tengerpartjának főenyén fekszik hanyatt, lábát a víz nyaldossa, kezét a tarkója mögött összekulcsolja, hasán jegyzetfüzete és ceruzája hever. Igen, Iván ceruzával ír, nem hisz az örökkévalóságban, magát az írósgót, és az összes benne foglalt kelléket, ideértve magukat a szövegeket is, pár évnyi szavatosságú játéknak tekinti, mindenesetre ez az egyetlen szenvedélye, aminek hódol. Na meg a nők. János elgondolkodik. Nem a szokásos írói vétségbe csúszik bele? Nem felejtette el kellően eltávolítani magától a figuráját? Az ő maga, Dobos János, firkál a papírjába Iván, majd a mellette heverő koktélos pohárért nyúl. Csak egy, illetve két szenvedélye van, toldja hozzá. Iván nem ilyen. Ő élvezzi a nőket, az utazást, a jó borokat, a különleges ételeket, és minthogy spanyol meg olasz nyelvterületen kedvelik a nyári délutánok fényébe mártott, itt-ott a mágikus realizmussal is érintkezésbe lépő, fortélyos, mégis könnyed történeteit, most is épp spanyolra „leforduló” korábbi kötetét kíséri derűs személyével. Pont. A „fortélyos”-on még gondolkodik egy keveset, talán majd kihúzza. Enikő nem tudott vele jönni, amit egyikük sem különösebben bán, a barátnő ugyanis kevéssé szívleli a természetközeli kalandokat, melyeket Iván mellett lehetetlen elkerülni, Iván pedig előnyben részesíti, ha idegen környezetben egyedülálló férfi érzetét keltheti. A háta mögötti nádpultoknál virágkoszorús lányok táncolnak, német és amerikai férfi turisták hallható örömére. Nemsokára ő is csatlakozik, de most még egy gondolatot le kell zárnia a figurájával kapcsolatban, akinek a komorságát próbálja mélységeiben megérteni.

Vajon, a délutáni városmajori sétákat leszámítva, miért nem megy ki a lakásából? Miért nem találkozik gyakrabban a lányával? János talán az a fajta ember, aki megtiltotta magának az örökök megélését. De miért? Büntudatos? A házsártos anyja törte le mindig a lelkesedését gyerek korában? Csakugyan, János nem volt egy lelkesedő típus. Ha kolléga vagy pályakezdő küldött neki kéziratot, ami épp elnyerte tetszését, annyit mondott, „hmm”, meg még azt is, hogy „ezt egyszer nyugodtan el lehet olvasni”. És miért választott magának egy szigorú második feleséget, akinek sok vonásában felfedezhető János anyja? Ő is örömtelen és szigorú. Le lehet így élni egy életet? Vagy pedig, folytatta Iván a tűnődését, „van a Jánoshoz hasonló embereknek valami titkos öröme, amit én nem tudok, és soha nem is fogok tudni elképzelni?” Szembesítsük egy helyzettel, és a viselkedése majd megmutatja a választ. Iván nem az a tépelődő típus, mint figurája, úgyhogy a distanciózással nemigen törődik, ezért nem is jut más eszébe, mint egyik legfőbb kedvtelése, a csábítás. Igen ám, de hol találkozhatna egy János típusú önsorsrontó facér nővel? Hát persze! Bár a lányával nemigen törődik, volt felesége felhívja telefonon, hogy este Jankának szülői értekezlete lesz, ő pedig most

nem tud elmenni, mert az anyját kell meglátogatnia a debreceni kórházban. János mindenféle ellenkezés nélkül megígéri Panninak, hogy ott lesz a szülői értekezleten, sőt azt is, hogy utána felhívja telefonon, beszámol neki a részletekről, majd átmegy hozzájuk, és beszélget kicsit Jankával, akit három hónapja nem látott.

Ennél nagyobb kalandra Jánosnak, pontosabban a köré szerveződő történetnek, nincs is szüksége, mi több, a hitelesség határát feszegetné egy nagyobb kiruccanás.

Iván, amíg János villamosra száll, elindulva a délutáni szülőire, beáll táncolni a turistacsalogató lányok közé, és minthogy Jánost a családi teendői estig elszólítják, egy darabig a figurának nem lesz ideje megpihenni. Iván eközben, mint afféle öreg róka, pontosan tudja, hogy bármilyen csábosak is a brazil és argentin hoszteszlányok, ők csak a dolgukat végzik, nem érdemes rájuk a kelleténél több figyelmet vesztegetni. Van azonban egy-két idősebb hölgy is, akik férjeikkel vagy azok nélkül beállnak a kórtáncba, na, őket már érdemes egy tekintetvillanással kitüntetni. Fél szemmel tehát Frau Müllerre és Kathrinra fókuszál, fél szemmel pedig a történet dilemmájára.

A szülői értekezleten pedig, ahogy Iván ezt előre elrendelte, János valóban találkozik egy anyukával. Pontosabban nem is találkozik, hanem ez az anyuka megszólítja, és kertelés nélkül leül mellé a padba. Kellemes illata van, szép hosszú nyaka, hosszú barna haja, de ennél többet János szemérme nem enged meglesni, nehogy rajtakapják. Egy pillanat múlva azonban magán érzi a nő tekintetét, oldalra fordul, és lám, ez a nő kedvesen mosolyog rá. Vajon mit akarhat? A nevét nem jegyezte meg, de talán később még kiderül.

Az osztályban van egy, illetve két fiú, akik, az osztályfőnöknő megfogalmazása szerint, „terrorizálják” a lányokat. Ezen János elmosolyodik. Micsoda ügyefogyott szóhasználat. Inzultálják, esetleg egzecírozgatják. Ez a terrorizálni olyan ostobán túlzó. Kritikai töprengéseiből arra ébred, hogy elhangzik a lánya neve. Nem mer visszakérdezni, csak összevonja a szemöldökét. „Igen, apuka, jól hallotta. Az ön lánya is gyakran a fiúk áldozata.” „Értem. El tudná mondani, hogy pontosan mi történik ilyenkor?” „Janka is, és még néhány lány a megaláztatás pillanatait követően sírva szaladnak a vécébe.” A padtárs anyuka ráteszi János alkarjára a tenyerét, és a szemébe néz: „Tudom, milyen nehéz lehet most ez neked. Annyira sajnálom.” János egy kissé komor pasas, de semmiképp sem fatökű. A lelkét szerzője kétirányú hullámversnek is kitette, nem tudja, mi tévő legyen, aztán ő is ráteszi a kézfejét a nő tenyerére, és annyit mond: „Köszönöm. Jól esik.” Ebből Iván most valamit megértett. Figurája csakugyan nem egy balfasz, mindössze kissé lesoványodott, a kelleténél valamivel szigorúbb és komorabb, de éber, elméje nyitott, és nem rest megállás nélkül befogadni, valamint értelmezve elrendezni a látottakat. Karolina, mert így hívják az anyukát, a szülői értekezlet után a folyosón többször megérinti János karját, emellett ragaszkodik hozzá, hogy telefonszámot cseréljenek a gyermekeikre leselkedő veszélyek miatt. János ezután átvillamoszik volt felesége házába, Jankához. Tudja, hogy nem lesz könnyű a helyzet, rég találkoztak, Janka pedig nagyon nehéz kamasz.

„Jaj, istenem, most ezt tényleg?” Sóhajt fel az ajtóban, amikor meglátja az apját, és visszatráppol a nappaliba. János belép, háta mögött óvatosan behajtja az ajtót, és leül a kanapé karfájára a hanyatt elheverő lánya mellé. Nem lesz könnyű beszélgetés, az biztos, de örül, hogy végre látja Jankát, örül, hogy kikezdett vele egy attraktív hölgy, és tulajdonképpen annak is, hogy kimozdult otthonról. Lénye egészével szeretne

odafordulni rég nem látott lányához, azonban alakuló novellája is követel magának egy keveset a figyelméből.

Iván, aki épp mélyen megsajnálta figuráját, végre lerogyhat egy vékony nyakú pezsgős pohárral a kezében. Németül egy kicsit nehezen megy, de szerencsére Kathrin jól bírja az angolt, úgyhogy átváltanak. Igen, ő író. Hogy miről szólnak a történetei? Mindig ezt kérdezik, és soha nincs rá megfelelő válasza, ugyanakkor Iván olyan könnyedén tud kommunikálni, hogy tanácsait Kathrin, aki belgyógyász Bajorországban, nem érti félre, vagyis nem veszi kioktatásnak. Iván arról beszél, hogy szépirodalommal foglalkozik, és ezen a téren nagyon nehezen lehet meghatározni egy életmű tematikus csapásait. Téma ugyanis bármi lehet: élet és a halál ugyanannyira, mint egy egércsalád két napja, vagy egy koldus megalázása. Arra a kérdésre, hogy mi a téma, csak a zsánerirodalom tud válaszolni. Kathrin szerencsére okos nő, és úgy tűnik, érti Ivánt. „És mit keres itt?” Lefordították egy könyvemet spanyolra, két nap múlva Buenos Airesben lesz a bemutató, megyek biodíszletnek (ezen a nő jót derül), viszont régi vágyam, hogy lássam Braziliát, szóval pár napra ideruccantam. „Felesége van?” „Nincs. Volt több is, de mindegyiket megettem vacsorára.” Kathrin kissé már kapatos, először nem biztos benne, hogy jól értette az idegen nyelven megfogalmazottakat, egy pillanatra összeakadnak a szemei, de amikor leesik a 20 pfennig, hangosan felröhög, és ráomlik Iván vállára.

János és Janka is egymás vállába kapaszkodnak, ők azonban nem röhögnek, hanem egy hathatós veszekedést követően zokognak épp, és miután elhangzik, hogy „én is nagyon szeretlek téged”, fogadkozni kezdenek, hogy mostantól minimum kéthetente találkoznak.

János megittasulva indul haza. Elhatározza, hogy másnap felhívja... kit is? Ja, igen, Karolinát, és elhívja a Városmajorba egy fröccsre. Úgy dönt, nem ad a látszatra. Ha nemet mond, semmi gond, túléli, és folytatja kétszobányi életét Veronikával. Talán az sem lehet véletlen, gondolkodik el magában, hogy a legutóbbi kéziratot titokban tartotta a felesége előtt. Azt sem mondta el neki, hogy elkészült, pedig már megjött a kiadóból a korrektúra. Nem csak a külvilágot, adja a szájába a mondatot Iván, de saját magát is megállás nélkül kell értelmezni.

Ivánnak ezen az estén, sorscsapás, nem áll fel. Rettenetesen érzi magát, szabadkodik, szabódik, majd elküldi Kathrint. Itt a vég, gondolja, pedig ez még nem az. A vég majd csak ezután kopog be az ajtaján, amikor a demencia jelei kezdenek mutatkozni rajta, és hogy a történet valóban novellisztikus legyen, először a nagyközönség előtt, épp két nap múlva, a kötetbemutatón. A moderátor kérdésére ugyanis nem a lefordított könyvről mesél, hanem az utóbbiról, amelyet a közönség hallomásból sem ismerhet, és miután a tolmács odafordul hozzá, és magyarul a fülébe súgja, hogy a másik könyvéről van szó, nem érti a problémát, folytatja előző okfejtését. Ez lesz az első jel, aztán az évszámok, a nevek is szép lassan potyogni kezdenek az emlékezetéből. Egy évvel később már a végkilincsnak is mellényúl, Enikőt pedig, aki anyáskodni próbál fölötte, úgy elkergeti dühében, hogy visszhangja sem marad. Iván tehát bezárul az életébe, a lakásába, és mélységes mélabú vesz erőt rajta.

János azonban, akinek a hívására Karolina alig leplezett örömmel mond igent a másnapi fröccsözésre, letér addigi élete egyenes vonaláról, nem mellesleg Jan-kával is ápolni kezdi a kapcsolatot, bár annak az útja nagyon hosszú még, és pár

évig meredeken ível felfelé. Sőt, János következő kötete, amelyet Veronika csak a könyvesboltokban megvásárolható példányokból ismerhet, némi hazai sikert is hoz.

Iván egy reggel odabotorkál az íróasztalához, elméje épp tiszta, de nem tudja logikai sorba fűzni a történéseket, az időegységeket, a múlt nyomait: az ott fekvő konyakospoharat, de különösen a cigarettát, minthogy legjobb tudomása szerint negyven éve nem dohányzik, és azt a kéziratalmot sem, amelyen ceruzával szerepel valami iromány. Ki írta ezt? Ki az a János, Veronika, meg... Mi ez a zagyalék? Iván összemarkolja a papírokat, és a szemétkosárba hajítja, de nem talál bele. Kapnak még egy esélyt.

